

УДК 658.589.009.12

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА ПРОМИСЛОВОГО ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

*Коковіхіна О.О., к.е.н., доцент,
Іванова І.І., магістр (УкрДАЗТ)*

У даній статті розкрито та досліджено особливості управління витратами на основі системного підходу, проаналізовано елементи системи управління витратами та розроблено схему взаємозв'язків підсистем управління витратами підприємства промислового залізничного транспорту.

Ключові слова: витрати, управління витратами, система управління витратами, підприємство промислового залізничного транспорту.

Актуальність. У ринкових умовах господарювання результати роботи підприємств промислового залізничного транспорту залежать від системи управління, що забезпечує його економічну самостійність, конкурентоспроможність, стабільне становище на ринку. Вирішення проблеми ефективного розвитку й економічного зростання підприємств неможливе без удосконалення системи управління витратами, оскільки витрати є основним цінотвірним критерієм.

Управління витратами - це розроблення і реалізація управлінських впливів, заснованих на використанні об'єктивних економічних законів, щодо формування та регулювання витрат підприємства відповідно до його стратегічних і поточних цілей. Ефективне використання усіх видів ресурсів нерозривно пов'язане з проблемою підвищення наукового рівня управління витратами, а саме - з необхідністю формування системи управління витратами виробництва. В сучасних умовах величина витрат має не тільки конкретизувати фактичний стан справ на виробництві, але і сприяти оцінці і виявленню попередньо можливих наслідків прийняття тих або інших управлінських рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досліджуючи витрати такі вітчизняні і зарубіжні науковці, як, Ф.Ф. Бугинець [1], С.Ф. Голов [2], Т.П. Карпова [3], Л.В. Нападовська [6], М.Н. Чумаченко [10], В.М. Панасюк [7], О.О. Попов [8], стверджують: реальним напрямом зменшення витрат є система управління ними. Науковці вважають, що інформаційне забезпечення управління витратами підпорядковується, як класичній системі обліку, так і традиційній системі управлінського обліку. Але, крім світової теорії і практики, існує декілька моделей управління витратами, зокрема і кореляція витрат та доходів. Так, С.Ф. Голов розглядає управління витратами як принципово нову систему, яка дає змогу чітко відстежувати, аналізувати й контролювати витрати [2], Т.П. Карпова вважає, що управління витратами включає такі елементи: планування, нормування,

облік, калькулювання, економічний аналіз, контроль, регулювання та прогнозування витрат [3], О.О. Попов: управління витратами – це розробка і реалізація управлінських впливів, заснованих на використанні економічних законів щодо формування та регулювання витрат підприємства відповідно до його стратегічних і поточних цілей. Управління витратами – складова система управлінського обліку [8].

Водночас дослідження науковців не містять єдиного трактування сутності поняття управління витратами, ними чітко не визначено основних завдань управління витратами, не сформовано системного підходу до управління витратами підприємств за умов динамічного і конкурентного ринкового середовища.

Формулювання цілей статті. У роботі поставлено завдання розкрити особливості управління витратами підприємства промислового залізничного транспорту на засадах системного підходу, проаналізувати елементи та визначити взаємозв'язки підсистем системи управління витратами виробничо-господарської діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу. Витрати - це виражені у грошовій формі витрати різних ресурсів (праці, сировини, матеріалів, основних засобів, фінансових ресурсів) у процесі виробництва, обігу і розподілу продукції, товарів [5]. Витрати підприємств істотно залежать від динаміки і структури обсягів виробництва та реалізації продукції.

Управління витратами — це процес цілеспрямованого формування витрат щодо їхніх видів, місць та носіїв за постійного контролю рівня витрат і стимулювання їхнього зниження. Воно є важливою функцією економічного механізму будь-якого підприємства [4].

Системний підхід є засобом вирішення складних проблем, в його основі лежать наукові методи, які забезпечують одержання результатів відповідно до діяльності системи, і будь-яка система розглядається як сукупність взаємопов'язаних елементів, яка має вхід

(ресурси), вихід (мету), зв'язок із зовнішнім середовищем та зворотний зв'язок. На думку окремих вчених, системний підхід є найскладнішим підходом в сенсі управління витратами. М.І. Твердохліб [9] вважає, що системний підхід – це «сукупність методологічних принципів і положень, що дають змогу всебічно розглядати систему як одне ціле з узгодженим функціонуванням усіх її елементів». Б.М. Мізюк підкреслює, що системний підхід є «дослідженням способів організації елементів системи в єдине ціле і взаємодії процесів функціонування системи, її підсистем та елементів» [5].

Система – це відокремлена сукупність взаємодіючих між собою елементів, яка утворює деяку цілісність, володіє певними інтегральними властивостями, що дає їй змогу виконувати в середовищі визначену функцію [7]. Особливість системного підходу до управління підприємством полягає в тому, що в допустимих межах об'єкт досліджується як одне ціле з врахуванням внутрішніх взаємозв'язків між окремими елементами і зовнішніх зв'язків з іншими елементами та об'єктами.

Формування системного підходу для управління підприємством пов'язане з використанням загальної теорії систем для вирішення управлінських завдань та прийняття рішень. Виділяють такі особливості системного підходу [6]:

- усі процеси і явища розглядаються як окремі цілісні системи з певними якостями і функціями, яких не мають інші складові цієї системи, тобто для систем характерними є емерджентні властивості;

- визначається системний ефект (ефект синергії), який полягає у тому, що система як одне ціле завжди якісно відрізняється від простої суми частин, з яких вона складається;

- визначаються критичні зміни та обмеження системи, а також результати їх взаємодії;

- діяльність системи та окремих її елементів розглядається з погляду досягнення заданої мети.

Особливість системного підходу щодо управління витратами підприємства промислового залізничного транспорту полягає у:

- врахуванні складності об'єкта, що досліджується;

- ґрунтуючись на притаманних системі управління властивостях, можна виявити нові конкретні властивості та їх взаємозв'язки з конкретним об'єктом дослідження;

- орієнтація системи на правильний вибір відповідних методів та засобів для вирішення проблеми, а також правильного визначення завдання для розв'язання (правильна постановка та

формування завдання гарантує 50 % його розв'язання).

З огляду на вищезазначене, вважаємо, що система управління витратами підприємства – це сукупність взаємодіючих між собою елементів, які ґрунтуються на потенціалі підприємства та орієнтовані на досягнення його мети, змінюють свій стан у процесі діяльності, взаємодіють між собою під впливом чинників зовнішнього та внутрішнього середовищ для отримання оптимального результату від здійснення витрат.

Тому, на нашу думку, управління витратами підприємства на засадах системного підходу – це реалізація набору дій щодо забезпечення ефективного функціонування, як єдиної цілої системи управління витратами підприємства, постійного її удосконалення, які ґрунтуються на безперервному методологічному дослідженні елементів цієї системи, взаємозв'язків між підсистемами, а також між зовнішнім і внутрішнім середовищами, перетворення вхідних ресурсів на вихідний результат в процесі стратегічного та оперативного управління підприємством.

Сьогодні науковцями не визначено в структурі системи управління взаємозв'язків окремих елементів та підсистем. Тому для дослідження особливостей управління витратами підприємства на основі системного підходу пропонуємо використовувати запропоновану нами схему (рис. 1).

Взаємозв'язки підсистем управління витратами підприємства промислового залізничного транспорту полягають у взаємодії між усіма елементами системи та зовнішнім середовищем прямого і непрямого впливу на підприємство. Використання та реалізація такої моделі взаємозв'язків дає можливість без значних витрат коштів і часу здійснити оцінку та виявити потенційні можливості покращання стану підприємства.

Використовуючи системний підхід, доцільно виділяти такі елементи системи управління витратами підприємства:

1. Вхід системи – фінансові, матеріальні, інформаційні, трудові ресурси, нові технології, науково-дослідні та дослідно-конструкторські розробки тощо.

2. Систему управління витратами у межах організаційної структури підприємства, у якій здійснюється планування, контроль, аналіз витрат тощо.

Об'єкти управління – витрати в розрізі підрозділів підприємства, видів діяльності, процесів тощо.

Проміжні результати управління витратами – економія, відсутність перевитрат, собівартість виробленої продукції, інший очікуваний проміжний результат.

3. Вихід системи – фінансовий чи інший кінцевий результат діяльності підприємства.

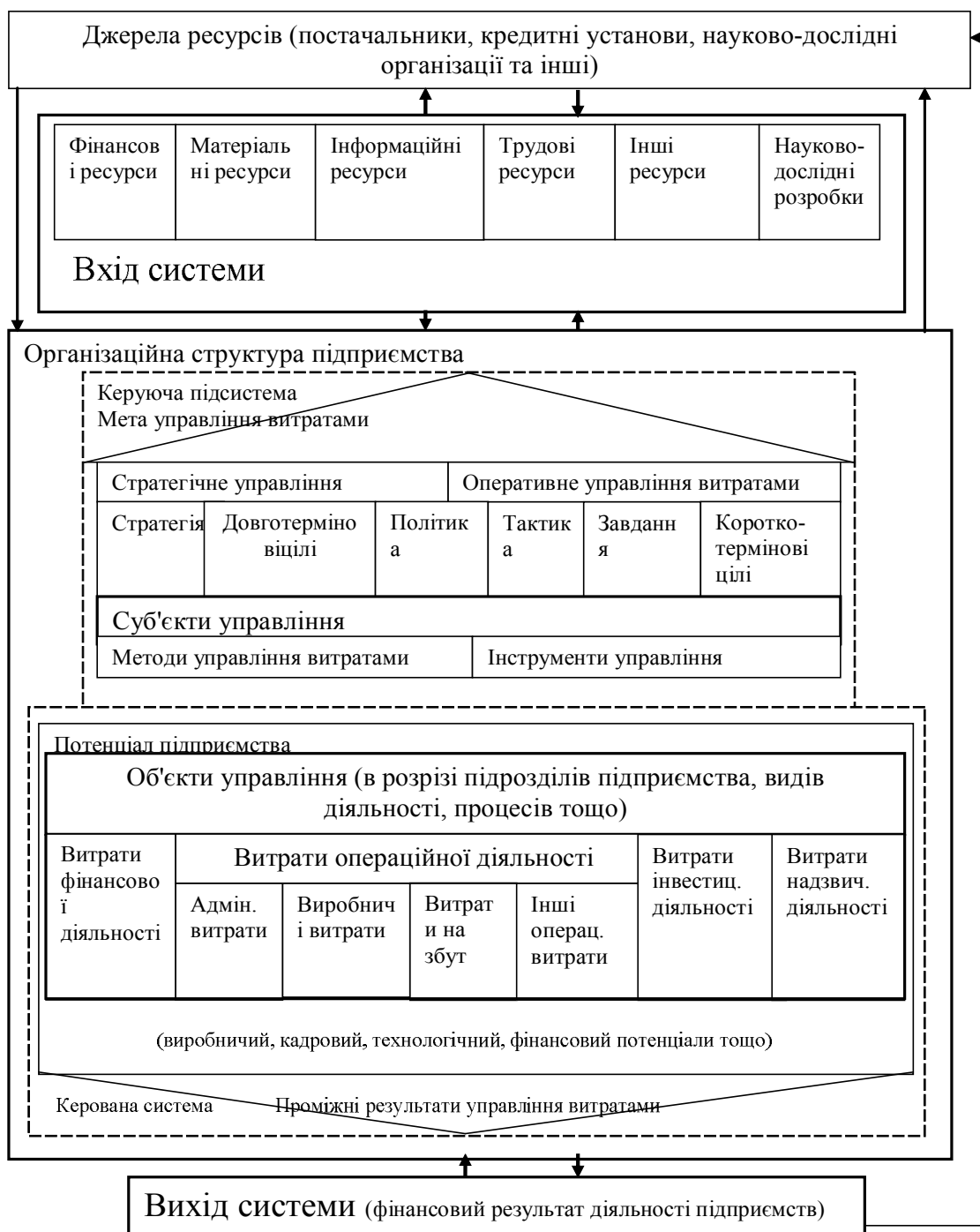

Рис. 1. Взаємозв'язок підсистем управління витратами підприємства промислового залізничного транспорту [11]

Вхід системи передбачає залучення ресурсів (фінансових, матеріальних тощо), необхідних для здійснення витрат підприємства. Суб'єкти управління (керуюча підсистема) повинні контролювати вчасне надходження ресурсів, а також їх відповідність встановленим нормам якості, цінам тощо. Для цього необхідно встановити чіткі значення

або діапазон значень параметрів входу і їх дотримуватись.

Суб'єкти управління повинні мати конкретні завдання, які мають відповідати меті, довготерміновим і короткотерміновим цілям підприємства, його стратегії, тактиці і політиці. На основі вищезазначеного суб'єкти управління вибирають і застосовують методи, способи і засоби

управління витратами, причому як в розрізі оперативного, так і стратегічного управління.

Управління витратами здійснюється на основі наявного потенціалу підприємства для отримання проміжних, а згодом і кінцевих результатів. Вихід системи є результатом діяльності підприємства (наприклад, прибуток отриманий від реалізації виробленої на підприємстві продукції). Для виходу також необхідно встановлювати значення параметрів, які повинні відповідати місії, цілям і стратегії підприємства. Якщо суб'єкти управління не контролюватимуть якість виходу системи, то підприємство може втратити як ділову репутацію, так і перспективу подальшого розвитку загалом. Між елементами системи управління витратами існує багато різних прямих та зворотних зв'язків. Керуюча і керована підсистеми взаємодіють між собою за допомогою інформаційних потоків, які проходять через канали зв'язку. Метою керуючої підсистеми є розроблення і прийняття управлінських рішень, які передаватимуться для виконання керованій підсистемі каналами прямого зв'язку. Керована підсистема повинна забезпечити виконання прийнятих рішень, а інформацію про відхилення від запланованих результатів на виході системи управління витратами каналами зворотного зв'язку передати керуючій підсистемі. За допомогою інформаційних потоків, які проходять через зворотні зв'язки, керуюча підсистема має змогу здійснювати вплив на ресурси, які акумулюються на вході системи управління витратами.

Висновки. Отже, для оптимального використання ресурсів і забезпечення росту ефективності діяльності підприємства управління витратами підприємства вимагає системного підходу до їх вивчення, і запропонована модель взаємозв'язків підсистем управління дає змогу підвищити рівень здійснення цього процесу на промислових підприємствах залізничного транспорту та отримати максимальні як поточні, так і стратегічні результати.

Анотація. В данной статье раскрыты и исследованы особенности управления расходами на основе системного подхода, проанализированы элементы системы управления расходами и разработана схема взаимосвязей подсистем управления расходами предприятия промышленного железнодорожного транспорта.

Ключевые слова: расходы, управление расходами, система управления расходами, предприятие промышленного железнодорожного транспорта.

Summary. In this article the features of management charges are exposed and investigational on the basis of approach of the systems, the elements of control system by charges are analyzed and the chart of intercommunications of subsystems of management of enterprise of industrial railway transport charges is developed.

Keywords: charges, management, control system by charges, enterprise of industrial railway transport, charges.

*Рецензент д.е.н., професор УкрДАЗТ Зайцева І.Ю.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Зубенко В.О.*

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бутинець Ф.Ф. організація бухгалтерського обліку: Підручник для студентів спеціальності 7.050106 «Облік і аудит» вищих навчальних закладів / Ф.Ф. Бутинець, О.П. Войналович, І.Л. Томашевська, зед. Ф.Ф. Бутинця. – 4-те вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП «Рута», 2006. – 528 с.
2. Голов С.Ф. Управлінський облік: Підручник./ С.Ф. Голов. -К.: Лібра, 2003. –704с.
3. Карпова Т.П. Управленческий учет / Т.П. Карпова - : Аудит-ЮНИТИ, 1998. – 350с.
4. Котляров С. А. Управление затратами / С. А. Котляров - Пб.: Питер, 2001. – 160 с.
5. Мізюк Б.М. Системне управління. Монографія. / Б.М. Мізюк– Львів: Видавництво комерційної академії, 2004. – 338 с.
6. Нападівська Л.В. Управлінський облік: Монографія. / Л.В. Нападівська– Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2000. – 450 с.
7. Панасюк В.М. Витрати виробництва: управлінський аспект. / В.М. Панасюк– Тернопіль: Астон, 2005.- 228 с.
8. Попов О. Управління витратами //Економічна енциклопедія: У 3-х томах. Т. 3. / О. Попов– К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 952 с.
9. Твердохліб М.Т. Інформаційне заміщення менеджменту: Навч. посібник. / М.Т. Твердохліб –2-ге вид., доп. та перероб. – К.: КНЕУ, 2002. – 224 с.
10. Чумаченко М.Н. Дискусійні проблеми обліку витрат і калькулювання собівартості продукції / М.Н. Чумаченко //Бухгалтерський облік і аудит: науково-практичний журнал./ ТОВ «Екаунтинг». – 2008. - №10. – С.3-7.
11. Ясінська А.І. «Сутність управління витратами на вітчизняних підприємствах» [Електронний ресурс]. / А.І. Ясінська— Режим доступу: <http://luckyanenko.at.ua>.